

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2017 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSO Jacek Bajak	
Protokolant: sekr. sądowy Katarzyna Maciaszczyk	

po rozpoznaniu w dniu 4 października 2017 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa J. M.

przeciwko (...) S.A. z siedzibą w W.

o ustalenie i zapłatę

1. oddała powództwo w całości;
2. zasądza od J. M. na rzecz (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 7200 (siedem tysięcy dwieście) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sygn. akt I C 829/16

UZASADNIENIE

J. M. pozwem z dnia 19 kwietnia 2016 roku złożonym do Sądu Rejonowego dla Warszawy-Śródmieście w Warszawie przeciwko (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W. w oparciu o treść art. 385⁽¹⁾ k.c., art. 58 § 3 k.c., art. 64 k.c. oraz art. 354 k.c. wniosła o ustalenie, iż postanowienie § 11 ust. 2 umowy kredytu z dnia 30 września 2004 roku pomiędzy powódką a pozwaną nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem waluty CHF nie wiąże powódki jako niedozwolone postanowienie, o którym mowa w art. 385⁽¹⁾ k.c. W razie uwzględnienia powyższego wniosku, powódka wniosła o ustalenie, iż umowa jest oparta na oprocentowaniu zmiennym, które składa się z marży w wysokości 2,25% oraz z wartości LIBOR-u trzymiesięcznego dla waluty frank szwajcarski, ustalonym dla każdego pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego (dzień obliczania raty kredytu z umowy) jako postanowienie najpełniej oddające zgodny zamiar stron umowy i cel umowy w miejsce skarżonego postanowienia. Ponadto powódka wniosła o zasądzenie na jej rzecz od pozwanej zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych, w tym kosztów opłaty od udzielonego pełnomocnictwa. W uzasadnieniu powódka wskazała, że zawarła z pozwanym w dniu 30 września 2004 roku umowę kredytu numer (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem waluty CHF, w której zawarto postanowienie o zmiennym oprocentowaniu stanowiące niedozwoloną klauzulę umowną, w związku z tym nie obowiązujące kredytobiorcy. W konsekwencji konieczne jest ustalenie treści umowy w miejsce postanowienia niedozwolonego. Zdaniem strony powodowej oprocentowanie kredytu w nieabuzywnej postaci powinno być w wysokości sumy 2,25 + LIBOR 3M CHF (pozew – k. 1-4 v.).

Pismem z dnia 22 czerwca 2016 roku powódka określiła wartość przedmiotu sporu na kwotę 143 000 zł (pismo – k. 58).

Postanowieniem z dnia 8 lipca 2016 roku Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieście stwierdził swoją niewłaściwość i sprawę przekazał do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie (postanowienie – k. 61).

Pismem z dnia 2 września 2016 roku (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego strony pozwanej według norm przepisanych. Pozwana podniosła zarzuty: nieudowodnienia roszczenia przez powoda, braku interesu prawnego powoda uzasadniającego pierwsze żądanie pozwu, braku podstaw do drugiego żądania pozwu będącego żądaniem ukształtowania treści stosunku prawnego (odpowiedź na pozew – k. 72-86 v.).

Pismem z dnia 13 października 2016 roku sprecyzowanym pismem z dnia 2 listopada 2016 roku powódka rozszerzyła powództwo, wnosząc – w oparciu o treść art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 353¹ k.c. – w pierwszej kolejności, przed rozpoznaniem pozostałych żądań powództwa o stwierdzenie nieważności umowy zawartej pomiędzy powódką a bankiem w dniu 30 września 2004 roku kredytu nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem waluty CHF jako sprzecznej z ustawą, tj. art. 353¹ k.c., a w przypadku uwzględnienia ww. żądania, wnosząc również o zasądzenie na rzecz powódki od pozwanej kwoty 38 905,37 CHF tytułem spłaconego kapitału kredytu i zapłaconych odsetek oraz 1463 zł tytułem prowizji za udzielenie kredytu – wraz z odsetkami za opóźnienie naliczanymi od dnia 22 czerwca 2015 roku, tj. od dnia odpowiedzi banku na pismo powódki wraz z wezwaniem banku do zwrotu. W uzasadnieniu rozszerzenia powódka wskazała, iż w jej ocenie treść umowy kredytu w zakresie jej warunków istotnych jest w świetle art. 353¹ k.c. sprzeczna z naturą stosunku umownego oraz zasadami współżycia społecznego, a ponadto postanowienie umowy, przewidujące wyłącznie dla kontrahenta konsumenta jednostronne uprawnienie do zmiany bez ważnych przyczyn istotnych cech świadczenia, jest niezgodne z art. 385³ k.c. Ponadto zdaniem powódki postanowienie § 11 ust. 2 umowy kredytu przeczy istocie stosunku umownego, gdyż jedna ze stron umowy jest uprawniona do jednostronnej zmiany swojego wynagrodzenia na podstawie ogólnych nieweryfikowalnych przesłanek. Natomiast wyeliminowanie tego zapisu z umowy spowoduje konieczność stwierdzenia nieważności całej umowy. Ponadto powódka wskazała, iż ma interes prawny w powództwie o ustalenie, gdyż jest to jedyna droga uregulowania obecnie wadliwego stosunku prawnego łączącego ją z pozwanym bankiem (pisma – k. 166-69 v., 178).

Pismem z dnia 16 stycznia 2017 roku pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości, także w zakresie nowego żądania o stwierdzenie nieważności umowy kredytu zawartej pomiędzy powódką a pozwanym bankiem w dniu 30 września 2004 roku oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kwoty, którą przekazała ona na podstawie nieważnej umowy wraz z odsetkami za opóźnienie od dnia 22 czerwca 2015 roku jako pozbawionego podstaw prawnych i nieuzasadnionego (pismo procesowe – k. 189-206).

Do chwili zamknięcia rozprawy strony podtrzymały swoje stanowiska.

Sąd ustalił, że: J. M. jest z wykształcenia prawnikiem. W 2004 roku pracowała w Komisji Papierów Wartościowych i Giełd w W. na stanowisku prawnik/specjalista (dowód: zeznania powódki – k. 239 nagranie 00:04:39-00:05:00, wniosek – k. 104-105 v.).

Pismem z dnia 6 września 2004 roku powódka wystąpiła do pozwanego banku z wnioskiem o udzielenie kredytu (...) hipoteczny w kwocie 146 300 zł, wskazując CHF jako walutę pożyczki (dowód: wniosek – k. 104-105 v.).

W dniu 30 września 2004 roku J. D. jako kredytobiorca zawarła z (...) Bank Spółką Akcyjną z siedzibą w W. (posługującą się nazwą (...)) umowę nr (...) o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych (...) waloryzowany kursem CHF.

Zgodnie z § 1 ust. 1 umowy celem kredytu było: 1/ sfinansowanie kosztów związanych z zakupem samodzielnego lokalu mieszkalnego oznaczonego nr (...) mieszczącego się w budynku wielorodzinnym w W. przy ul. (...) – kwota 138 600 zł; 2/ zrefinansowanie nakładów poniesionych na zakup samodzielnego lokalu mieszkalnego oznaczonego nr (...) mieszczącego się w budynku wielorodzinnym w W., przy ul. (...) – kwota 7700 zł. Stosownie do ust. 2 kwota kredytu wyniosła 146 300 zł. Zgodnie z ust. 3 tego paragrafu walutą waloryzacji kredytu był frank szwajcarski (CHF). W myśl ust. 4 okres kredytowania wyniósł 360 miesięcy, tj. od dnia 30 września 2004 roku do dnia 1 października 2034 roku.

Stosownie do ust. 8 omawianego paragrafu oprocentowanie kredytu w stosunku rocznym w dniu zawarcia umowy wyniosło 2,95%.

§ 3 umowy zatytułowany „Prawne zabezpieczenie kredytu” w ustępie 1 wskazał zabezpieczenie w postaci hipoteki łącznej kaucyjnej wpisanej na pierwszym miejscu do kwoty 219 450 zł ustanowionej na nieruchomości wpisanej do KW nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla W. w W.

§ 7 ust. 1 umowy stanowił, że (...)udziela kredytobiorcy na jego wnioski kredytu hipotecznego przeznaczonego na cel określony w § 1 ust. 1, w kwocie określonej § 1 ust. 2 waloryzowanego kursem kupna waluty CHF wg tabeli kursowej (...) Banku S.A. Kwota kredytu wyrażona w walucie CHF określona jest na podstawie kursu kupna waluty CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A. z dnia i godziny uruchomienia kredytu.

Wedle § 11 ust. 2 umowy zmiana wysokości oprocentowania kredytu może nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji.

W myśl § 12 ust. 4 umowy raty kapitałowo-odsetkowe spłacane są w złotych po uprzednim ich przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF z tabeli kursowej (...) Banku, obowiązującego na dzień spłaty z godziny 14:50.

Zgodnie z § 14 ust. 1 umowy kredytobiorca jest uprawniony do dokonania wcześniejszej spłaty całości lub części kredytu. Po myśli ust. 2 tegoż paragrafu za wcześniejszą spłatę części lub całości kredytu (...) nie pobiera prowizji. Z kolei jak postanowiono w ust. 5 wcześniejsza spłata całości kredytu lub raty kapitałowo-odsetkowej, a także spłata przekraczająca wysokość raty powoduje, że kwota spłaty jest przeliczana po kursie sprzedaży CHF, z tabeli kursowej (...) Banku S.A., obowiązującym na dzień i godzinę spłaty.

Według § 19 kredytobiorca ma prawo wypowiedzieć umowę z zachowaniem 30-dniowego okresu wypowiedzenia. Następnego dnia po upływie okresu wypowiedzenia wszelkie zobowiązania wynikające z umowy stają się wymagalne, a kredytobiorca zobowiązany jest do spłacenia wykorzystanej części kredytu wraz z należnymi odsetkami i innymi należnościami ubocznymi.

Po myśli § 21 ust. 2 umowy wysokość opłat i prowizji może ulegać zmianom. Zmiany wysokości opłat i prowizji mogą nastąpić w przypadku zmiany któregoś z parametrów rynkowych takich jak: stopa inflacji, kursy walutowe, referencyjne stawki oprocentowania ustalane przez NBP oraz w zakresie wynikającym ze zmiany tych parametrów. O zmianach stawek opłat i prowizji kredytobiorca będzie informowany na piśmie wraz z podaniem daty ich wejścia w życie. Nowe stawki opłat i prowizji będą również podawane do wiadomości kredytobiorcy za pośrednictwem sieci Internet oraz mLinii. W terminie 14 dni od dnia otrzymania informacji o powyższej zmianie, kredytobiorca uprawniony będzie do złożenia oświadczenia o wypowiedzeniu umowy kredytu w trybie i ze skutkami określonymi w § 19. Jeżeli kredytobiorca w terminie 30 dni od dnia wysłania przez (...) informacji o zmianach, przyjmuje się, iż kredytobiorca wyraża zgodę na zmiany. W takim wypadku obowiązują one od dnia wejścia w życie. Zmiana opłata i prowizji dokonana w powyższym trybie nie stanowi zmiany umowy w rozumieniu § 26 (dowód: umowa – k. 5-8 v.).

Powódka zawarła ww. umowę za pośrednictwem zewnętrznego podmiotu doradczego (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W.. W związku z tym pośrednictwem powódka otrzymała od pozwanego Banku preferencyjne warunki w postaci zwolnienia od opłaty od wniosku o kredyt, a także uzyskała oprocentowanie nominalne inicjalne kredytu na znacznie niższym poziomie niż przeważnie w innych bankach. Uznawała, że wybiera najkorzystniejszą ofertę interesującego jej instrumentu kredytowego. Powódka nie brała udziału w redagowaniu postanowień umownych, ale podpisała umowę w postaci zaproponowanej przez pozwany bank. Powódka miała zdolność kredytową w zakresie kredytu złotówkowego. Powódka zdawała sobie sprawę, że przyjętą przez bank stawką referencyjną wpływającą na wysokość oprocentowania jest stawka LIBOR (dowód: zeznania powódki – k. 240-241 nagranie 00:05:00-00:07:34, 00:11:10:43-00:13:12, 00:17:02-00:18:20).

Pismem z dnia 23 stycznia 2009 roku pozwany bank zaproponował zmianę sposobu naliczania oprocentowania na nowe zasady – oparte o stałą marżę oraz LIBOR 3M CHF. Proponowana marża to 3,70% (dowód: pismo – k. 51).

Powódka w dniu 3 grudnia 2014 roku w trybie reklamacji wezwała pozwanego bank do ustalenia oprocentowania regulowanego w § 11 ust. 2 umowy kredytu hipotecznego nr (...) w wysokości 1,75% + Libor z mocą obowiązującą od daty zawarcia umowy kredytu oraz do zwrotu nienależnie pobranych kwot tytułem zawyżonych odsetek lub zaliczenie na poczet spłacenia kredytu (dowód: pismo – k. 38-38 v.).

W odpowiedzi na ww. pismo pozwany wyjaśnił, że prawidłowo nalicza i pobiera odsetki od kredytu hipotecznego zgodnie z treścią zawartej między stronami umowy o kredyt. Zaproponował również zmianę przedmiotowej umowy kredytowej w ten sposób, aby oprocentowanie kredytu zostało oparte o stałą marżę w wysokości 2,5% dodawaną do stawki LIBOR 3M CHF, która aktualizowana jest w okresach miesięcznych. Zaproponowane warunki cenowe są ważne do 30 czerwca 2015 roku (dowód: pismo – k. 39).

Pismem z dnia 16 marca 2015 roku powódka wskazała, że ustalając jaka była umówiona pomiędzy stronami marża (zysk) banku, należy rozłożyć stopę oprocentowania wynoszącą 2,95% w stosunku rocznym na dwa czynniki, tj. na marżę banku i na LIBOR. Dokonanie rachunku odejmowania (2,95-0,7) pozwala ustalić, że kredyt powinien być oprocentowany na podstawie marży w wysokości 2,25% + LIBOR. Wobec tego zaproponowała zawarcie ugody stwierdzającej, iż oprocentowanie kredytu wynosi (marża banku 2,25% + LIBOR), a wszelkie nienależne opłaty pobrane przez bank zostają zaliczone w spłatę kapitału z chwili pobrania przez bank pieniędzy z rachunku powódki. W jej ocenie takie rozwiązanie jest najbliższe celowi i zamiarowi stron umowy (dowód pismo – k. 40-40 v.).

Z dniem 27 marca 2009 roku pozwany Bank obniżył oprocentowanie kredytów hipotecznych w tzw. „starym portfelu” (kredyty udzielone przed 1 września 2006 roku) o 0,8 punktów procentowych w przypadku kredytów w PLN oraz o 0,25 punktów procentowych dla CHF (dowód: pismo – k. 52).

Pismem z dnia 22 czerwca 2015 roku pozwany bank podtrzymał swoje dotychczasowe stanowisko. Ponadto poinformował, że w dniu 9 lutego 2015 roku (...) dokonał obniżenia oprocentowania kredytów z tzw. starego portfela w CHF. Oprocentowanie kredytu hipotecznego powódki zostało obniżone z poziomu 3,75% do 2,85% (dowód: pismo – k. 41).

Powyższy sąd faktyczny ustalił na podstawie: dokumentów i ich kopii złożonych do akt sprawy oraz przesłuchania J. M. w charakterze strony. W ocenie Sądu dowody te wzajemnie się uzupełniały i nie było pomiędzy nimi sprzeczności. Sąd oddalił wniosek o przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego z zakresu bankowości na okoliczność ustalenia, że wartość LIBOR jest powszechnie stosowana w umowach kredytu o zmiennym oprocentowaniu i odpowiada za element zmienności stopy procentowej i odzwierciedla teoretyczny koszt pozyskania finansowania od udzielonego kredytu oraz na okoliczność, iż marża rozumiana jako różnica pomiędzy wartością oprocentowania kredytu u wartością LIBOR CHF odpowiada za wartość zarobku banku oraz na okoliczność, iż wartością konkurencyjną w rozumieniu, iż banki w Polsce udzielały kredyty hipoteczne z marżą o podobnej wysokości we wrześniu 2004 roku lub okresie zbliżonym, oraz na okoliczność, iż wartość LIBOR 3M powinna być zastosowana dla obliczania marży banku z umowy oraz na okoliczność należytego wykonania umowy (zawarty w pozwie). W ocenie sądu dopuszczenie dowodu z opinii biegłego winno służyć pozyskaniu wiadomości specjalnych niezbędnych do dokonania oceny przedstawionych faktów i twierdzeń, nie zaś zastępowaniu strony w uzasadnianiu swego roszczenia. Inaczej mówiąc biegły nie może wyręczać strony w poszukiwaniu argumentów na poparcie jej twierdzenia, może natomiast, i powinien być przywołany wówczas, gdy sąd nie dysponując wiadomościami specjalnymi nie jest w stanie ocenić zasadności przedstawionej argumentacji.

Sąd zważył, że: żądania pozwu podlegały oddaleniu. Zgodnie z pismem modyfikującym pierwotne powództwo J. M. wniosła w pierwszej kolejności o stwierdzenie nieważności spornej umowy kredytu, a w dalszej – o zapłatę. Żądanie stwierdzenia nieważności umowy stanowi w samej rzeczy powództwo o ustalenie nieistnienia umownego stosunku prawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia z dnia 6 listopada 2015 roku w sprawie sygn. akt II CSK 56/15 Legalis numer 1361401).

Zgodnie z art. 189 k.p.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. O występowaniu interesu prawnego w rozumieniu tego przepisu świadczy możliwość stanowczego zakończenia w tej drodze sporu, natomiast przeciwko jego istnieniu – możliwość uzyskania pełniejszej ochrony praw powoda w drodze innego powództwa (tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2013 roku sygn. akt III CSK 254/12 Legalis numer 726205). Powódka zgłaszając żądanie zapłaty, wykluczyła jednocześnie zajęcie interesu prawnego w zgłoszeniu żądania ustalenia, albowiem rozstrzygnięcie ustalające nie wyczerpałoby pożądanej przez powódkę ochrony i musiałoby ustąpić innemu rozstrzygnięciu opartemu o realia niniejszej sprawy, dającemu powódce dalej idącą ochronę, a mianowicie rozstrzygnięciu w przedmiocie żądania świadczenia. W konsekwencji powództwo o ustalenie ulega oddaleniu.

Nie pociąga to za sobą, jakoby zarzut nieważności umowy miał pozostać nierozpoznany. Badanie umowy kredytu zawartej między stronami w aspekcie jej ważności natomiast nastąpi w ramach badania zasadności żądania zapłaty wywodzonego wprost z domniemanej wadliwości umowy. Jakkolwiek strona powodowa reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika nie wskazała podstawy prawnej żądania zapłaty, to zdaniem Sądu, analizując je należało skupić się przede wszystkim na przesłankach nieważności czynności w związku z przepisami o świadczeniu nienależnym. Instytucja ta wywodzi się z założenia, że każde przejście wartości majątkowej z jednej osoby na drugą musi być prawnie uzasadnione. W związku z tym stosownie do art. 405 k.c., kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby nie było to możliwe, do zwrotu jej wartości. Przepis ten stosuje się w szczególności – w myśl art. 410 § 1 k.c. – do świadczenia nienależnego. Świadczenie jest nienależne, jeżeli ten, kto je spełnił, nie był w ogóle zobowiązany lub nie był zobowiązany względem osoby, której świadczył, albo jeżeli podstawa świadczenia odpadła lub zamierzony cel świadczenia nie został osiągnięty, albo jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia (§ 2).

Z kolei według art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Nieważna jest czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego (§ 2).

W ocenie Sądu brak jest podstaw do uznania iż zawarta przez powoda umowa jest nieważna, bowiem nie jest ona ani sprzeczna z ustawą, ani z zasadami współżycia społecznego. Sankcja nieważności umowy nie wynika też z innych przyczyn wskazanych ustawą.

Powódka dopatrywała się nieważności zawartej między stronami umowy wskazując, iż narusza ona przepis art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku - Prawo bankowe (t. jedn. Dz. U. z 2017 roku poz. 1876, dalej: prawo bankowe) poprzez nieprecyzyjne określenie kwoty kredytu, która winna być ściśle określona i nie może być zmienna w zależności od abstrakcyjnie ustalonych warunków spłaty.

Zgodnie z art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu (ust. 1). Umowa kredytu powinna m. in. określać wysokość oprocentowania kredytu i warunki jego zmiany (ust. 2 pkt 5).

W ocenie Sądu umowa nr (...) o kredyt hipoteczny z dnia 30 września 2004 roku zawiera elementy pozostające w zgodzie ww. przepisem i tym samym nie jest ona obarczona wadą nieważności czynności prawnej z uwagi na sprzeczność z prawem ani w całości ani w części. Umowa precyzyjnie wskazuje kapitał główny i terminy spłaty. Zasady oprocentowania nominalnego zmiennego ustalone umową spełniają podstawowe kryteria wyznaczone przez art. 69 ust. 2 pkt 5 prawa bankowego. Wedle § 1 ust. 8 umowy oprocentowanie kredytu w stosunku rocznym w dniu zawarcia umowy było ustalone w stawce 2,95%. Z kolei § 11 ust. 2 umowy stanowi, że zmiana wysokości oprocentowania

kredytu może nastąpić w przypadku zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji. Nie ulega wątpliwości, że powołane zapisy umowne nie kłócą się z elastyczną formułą ww. regulacji ustawowej i są dopuszczalne w świetle zasady swobody umów. Odniesienie się stron w umowie do czynników zewnętrznych, pozaumownych, mających motywować zmianę oprocentowania, jest dopuszczalne i nie uzasadnia stwierdzenia nieważności ipso iure, szczególnie jeżeli racją takiego rozwiązania umownego jest konieczność dopasowania świadczeń wynikających z umowy do zewnętrznych realiów ekonomicznych, co stanowi o ekonomicznym sensie samej zawartej przez strony umowy kredytu denominowanego.

W niniejszej sprawie nie występuje również nieważność umowy z uwagi na jej sprzeczność z zasadami współzycia społecznego. Sprzeczność taka musiałaby istnieć w chwili zawierania umowy – tymczasem na początku jej obowiązywania umowa była w całości korzystna dla powódki. Wysokość świadczeń pieniężnych uiszczanych przez powódkę na rzecz pozwanego banku była niewątpliwie satysfakcjonująco niska. W chwili zawierania umowy, ten rodzaj kredytu, na jaki zdecydowała się powódka, stanowił bardzo korzystną ofertę na rynku.

Nie wystąpiły w ocenie Sądu również inne przesłanki nieważności spornej umowy (zwłaszcza nie stwierdzono zajścia wad oświadczeń woli skutkujących nieważnością ex lege).

Po rozpatrzeniu zarzutu nieważności czynności prawnej jako sankcji najdalej idącej i po stwierdzeniu, iż w niniejszej sprawie nie ma ona zastosowania, należy przejść do zarzutu wynikającego z powództwa określonego pierwotnie pozwem, tj. zarzutem abuzywności postanowienia umownego, która stanowi łagodniejszą postać wadliwości umowy, a która również mogłaby potencjalnie uzasadniać żądanie zwrotu świadczenia nienależnego.

Problematykę abuzywności postanowień umownych reguluje przepis art. 385¹ § 1 k.c., zgodnie z którym postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione z indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. § 2 powołanego przepisu wskazuje, że jeżeli postanowienie umowy zgodnie z § 1 nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie. § 3 definiuje niezgodnione indywidualnie postanowienia umowy jako te, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu. W szczególności odnosi się do postanowień umowy przyjętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta. Zgodnie z § 4 powołanego przepisu ciężar dowodu, że postanowienie zostało uzgodnione indywidualnie spoczywa na tym, kto się na to powołuje.

Oznacza to, że w niniejszej sprawie ocenę spełnienia przesłanek warunkujących wystąpienie bezpodstawnego wzbogacenia wskutek spełnienia świadczenia nienależnego poprzedzić musi badanie spornych postanowień pod kątem tego, czy wypełniły one znamiona przewidziane w art. 385¹ § 1 k.c. (tzw. kontrola incydentalna).

Zakres zastosowania przytoczonej regulacji art. 385¹ k.c. sprowadza się do umów zawieranych przez przedsiębiorców z konsumentami. Dotyczy on jedynie postanowień innych niż określające główne świadczenia stron, niezgodzonych z konsumentem indywidualnie. Ponadto przesłankami uznania postanowień umownych jest taka ich treść, która kształtuje prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy. Należy wobec tego zbadać kwestionowane przez powódkę zapisy umowne w aspekcie wszystkich powołanych przesłanek.

W ocenie powódki powoływany wyżej § 11 ust. 2 umowy spełnia cechy niedozwolonego postanowienia umownego, o którym mowa w art. 385¹ k.c. z uwagi na nieostrość oraz nieokreśloność przesłanek uprawniających do zmiany oprocentowania. Powódka wskazuje, że kwestionowane postanowienie ma tak naprawdę charakter blankietowy i nie pozwala na weryfikację stosowanej przez bank wysokości oprocentowania.

Po pierwsze, nie ulega wątpliwości, że stosunek prawny wynikający z przedmiotowej umowy kredytu stawia powódkę w roli konsumenta, pozwanego zaś w roli przedsiębiorcy. Po drugie, w ocenie Sądu postanowienie umowy kredytu dotyczące oprocentowania nie dotyczy świadczenia głównego. Po trzecie, ponadto przyjąć należy w świetle zebranego materiału dowodowego, że powódka nie brała udziału w uzgadnianiu treści spornych klauzul, lecz jedynie zaakceptowała zapisy zaproponowane przez bank.

Natomiast zdaniem sądu powódka nie wykazała zajścia w niniejszym postępowaniu przesłanek sprzeczności postanowień z dobrymi obyczajami i rażącego naruszenia interesów konsumenta.

O rażącym naruszeniu interesów konsumenta można mówić wtedy, gdy dochodzi do istotnej i nieusprawiedliwionej dysproporcji praw i obowiązków na niekorzyść konsumenta. Rażące naruszenie należy interpretować jako znaczne odbieganie przyjętego uregulowania od zasad uczciwego wyważenia praw i obowiązków. Naruszenie interesów konsumenta ma być niewątpliwe, bezsporne i nacechowane znacznym ujemnym ładunkiem (por. m. in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2005 roku sygn. akt I CK 832/04).

Nie ma w niniejszej sprawie uzasadnienia zarzut, jakoby § 11 ust. 2 umowy miał charakter blankietowy, dopuszczał dowolne postępowanie banku w zakresie ustalania oprocentowania czy naruszał równowagę kontraktową między stronami umowy. Jakkolwiek umowy kredytu indeksowanego cechują się tym, że kredytobiorca jako strona umowy pozostaje bez wpływu na parametry rzutujące na wysokość oprocentowania, lecz nie oznacza to jeszcze, że przedsiębiorca (bank) wpływa na oprocentowanie w sposób dowolny. Kwestionowane postanowienie umowne wprost wskazywało, że zmiana oprocentowania może zajść jedynie w określonych wypadkach: zmiany stopy referencyjnej określonej dla danej waluty (tu: trzymiesięczna stopa LIBOR CHF) oraz zmiany parametrów finansowych rynku pieniężnego i kapitałowego w kraju (lub krajów zrzeszonych w Unii Europejskiej), którego waluta jest podstawą waloryzacji. Oznacza to, że przypisana umową kompetencja banku do zmiany oprocentowania jest ograniczona obiektywnymi czynnikami ekonomicznymi, których zajście dopiero pozwala na zastosowanie tej kompetencji. Wyznaczone w ten sposób przesłanki mają charakter szeroki z uwagi na niemożliwe do pełnego przewidzenia wpływy makroekonomiczne i to o tyle, o ile wymaga tego elastyczność instrumentu, jakim jest kredyt denominowany.

W ocenie Sądu nie zostało wykazane, że treść § 11 ust. 2 umowy jest sprzeczna z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszała interes konsumenta. Przy ocenie treści postanowień umownych pod kątem ich ewentualnej abuzywności należy mieć na względzie reguły ogólne wykładni, którym podlegały oświadczenia woli stron w chwili zawierania umowy. Zgodnie z art. 65 § 1 k.c. oświadczenie woli należy tak tłumaczyć jak wymagają tego ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia oraz ustalone zwyczaje. W umowach z kolei należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na dosłownym jej brzmieniu (§ 2). W tym kontekście należy badać wyprowadzenie niejako poza umowę miernika wartości świadczeń, poprzez odwołanie się do stawki trzymiesięcznej LIBOR CHF, na którą to wartość ostatecznie żadna ze stron umowy nie miała realnego wpływu, a co prowadziło do destabilizacji oprocentowania. Przy czym destabilizacja ta wiązała się w pierwszym okresie zarówno z największym atutem kredytów waloryzowanych (niskie oprocentowanie kredytu), jak i z ostatecznie dużym i nieuniknionym ryzykiem ekonomicznym. Powódka sama przyznała, że w pierwszym okresie stosunku kredytu była jego beneficjentką i korzystała z niskiego oprocentowania.

W tym kontekście nie należy pomijać na gruncie niniejszej sprawy okoliczności, że powódka jest prawnikiem. Powódka dysponowała doświadczeniem zawodowym w instytucji finansowej, w której świadczyła pracę na stanowisku prawnika/specjalisty. Zdaniem Sądu w chwili zawierania umowy J. M. zdawała sobie sprawę, czym jest ryzyko kursowe, jakie są zalety i wady zaciąganego kredytu, a także rozumiała mechanizmy kształtowania oprocentowania, wiedząc, że zmiana w warunkach gospodarczych nie będzie mogła pozostać bez wpływu na wysokość oprocentowania. Warto podkreślić, że zmienność kursów walut jest zjawiskiem powszechnie znanym, z którym każda osoba zawierająca umowę, w której wysokość świadczeń odniesiona jest do wartości waluty obcej, winna być obeznana. Nie sposób wobec tego twierdzić, iż uzależnieniem oprocentowania kredytu od kursu waluty obcej wiąże się jakieś szczególne, niewidoczne dla konsumenta ryzyko, przed ponoszeniem którego winien on być specjalnie chroniony.

Konkludując, Sąd nie stwierdził podstaw dla uznania kwestionowanej klauzuli jako niewiążącej powódki. Powódka nie udowodniła zachodzenia wszystkich nieodzownych przesłanek przewidzianych przez art. 385¹ k.c., zwłaszcza przesłanki rażącego pokrzywdzenia konsumenta oraz sprzeczności postanowień z dobrymi obyczajami.

Sąd nie znalazł innych podstaw, które umotywowałyby żądanie zapłaty wniesione przez powódkę. Powódka opierała się na przekonaniu, że w ramach stosunku kredytowego zapłaciła bankowi więcej niż powinna. Jednakże przekonanie to nie znalazło wsparcia w omówionych prawnych instytucjach nieważności czynności prawnej i abuzywności klauzuli umownej. Ewentualnie powódka mogłaby wywodzić, że postępowanie banku cechowała sprzeczność z ważnym i wiążącym postanowieniem § 11 ust. 2 umowy (względnie: nadużywanie tego postanowienia umownego), gdyby okazało się, że bank zmieniał oprocentowanie dowolnie, niezależnie od zajścia przesłanek wskazanych umową. Wówczas powódka musiałaby dowieść, że bank dokonywał zmian w oprocentowaniu niezgodnie z umową, zwłaszcza abstrahując od wymaganych okoliczności ekonomicznych. Należy jednak wskazać, że taka podstawa powództwa również nie została w jakikolwiek sposób udowodniona.

Przy tym na marginesie można zauważyć, że zgodnie z materiałami przedstawionymi przez powódkę pozwany realizował obowiązek zawarowany § 21 ust. 2 zdaniem 2 umowy, zgodnie z którym o zmianach stawek opłat i prowizji kredytobiorca miał być informowany na piśmie (por. pisma z dnia 23 stycznia 2009 roku i z 27 marca 2009 roku – k. 51-52). Wobec braku zgody na ww. zmianę, powódka była uprawniona do wydania oświadczenia o odstąpieniu od umowy.

Z kolei co do zawartego w pozwie żądania ustalenia treści umowy w miejsce postanowienia niedozwolonego („iż umowa jest oparta na oprocentowaniu zmiennym, które składa się z marży w wysokości 2,25% oraz z wartości L.-u trzymiesięcznego dla waluty frank szwajcarski, ustalonym dla każdego pierwszego dnia miesiąca kalendarzowego jako postanowienie najpełniej oddające zgodny zamiar stron umowy i cel umowy w miejsce skarżonego postanowienia”), należy wskazać, że podlega ono oddaleniu ze względów zasadniczych niezależnie od nie stwierdzenia abuzywności kwestionowanej klauzuli. Należy bowiem przypomnieć, że w procesie cywilnym wyróżnia się trzy rodzaje powództw: powództwo o świadczenie, powództwo o ustalenie stosunku prawnego oraz powództwo o ukształtowanie stosunku prawnego lub prawa. To ostatnie ma na celu nie stwierdzenie istniejącego stosunku prawnego, lecz powołanie nowego stosunku prawnego do istnienia, przekształcenie treści już zachodzącego stosunku prawnego albo zniesienie istniejącego stosunku prawnego. Istota powództwa o ukształtowanie polega na tym, że jest ono ukierunkowane na przekształcenie rzeczywistości prawnej przez stworzenie stanu prawnego, którego wcześniej nie było.

W ocenie Sądu zgłoszone żądanie „o ustalenie oprocentowania” jest w rzeczywistości żądaniem ukształtowania stosunku prawnego.

Jak wskazuje się w teorii prawa procesowego, źródłem powództw o ukształtowanie są przepisy wyraźnie przewidujące możliwość żądania, by sąd wyrokiem ukształtował określone prawa lub stosunki prawne. Przepisy takie muszą przewidywać w związku z pewnymi stanami faktycznymi możliwość przekształcenia przez sąd istniejącego prawa lub stosunku prawnego przez ich utworzenie, zmianę lub zniesienie. Ponieważ powództwo o ukształtowanie musi opierać się na konkretnych przepisach prawa, mówi się o zamkniętym katalogu tego typu powództw (por. Wł. Broniewicz, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2006, str. 170, red. Z. Resich, System prawa procesowego cywilnego, t. II, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1987, str. 27-29).

Stąd też powództwo o ukształtowanie różni się w stosunku do powództwa o ustalenie tym, że powód nie potrzebuje wykazywać swego interesu prawnego, jaki ma we wniesieniu powództwa, a wystarczy tu legitymacja powoda wynikająca z przepisów prawa materialnego lub także z przepisów prawa procesowego, gdy chodzi o powództwa zmierzające do ukształtowania nowej sytuacji procesowej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2005 roku sygn. akt I CK 156/05).

W ocenie Sądu prawo polskie zarówno na gruncie kodeksu cywilnego, jak również na gruncie innych aktów prawa powszechnie obowiązującego, nie przewiduje podstawy, która umożliwiłaby żądanie ukształtowania przez sąd treści stosunku umownego w żądany przez powódkę sposób.

W ocenie Sądu wskazany brak podstawy prawnej żądania strony powodowej z konieczności prowadzi do oddalenia żądania powódki o ukształtowanie stosunku prawnego.

Wobec powyższego powództwo podlegało oddaleniu na zasadzie art. 405 k.c. a contrario oraz art. 189 k.p.c. a contrario.

Mając na uwadze powyższe Sąd oddalił powództwo jako bezpodstawne na podstawie przytoczonych przepisów (punkt I sentencji wyroku).

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w oparciu o zasadę odpowiedzialności za wynik procesu. Na koszty strony pozwanej złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika obliczone na podstawie § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 roku poz. 1804).